

EL territoriaalse ühtekuuluvuse analüüs ESPON 2013 projektitulemite põhjal Eestile olulistes regionaalarengu teemades

Väikelinnad regionaalarengus ja nende arengupotentsiaali parema realiseerimise võimalused läbi arendus- ja planeerimistegevuse

ESPON rakendusuringutest ja sihtanalüüsides TOWN, PURR ja SURE johtuvalt

Eesti linnad ja linnalised asulad jagunevad Euroopa linnastandardi järgi järgmiselt.

Tüüp	Arv	El.arv % rahvastik	Kesk. el.arv	Kesk pind. km ²	Tihedus In/km ²
Linnastu HDUC >50 000	Tallinn Tartu Narva	552 109 41%	184 036	53	4052
VKLinn SMST >5000	26	319 675 24%	12 295	8	1659
Väikelinn VST >300In/km ²	153	144 051 11%	941	2	566

Väikelinn sõltub asukoharegioonist. Väikelinnad on oma olemuselt ja sotsiaal-majanduslikust võimekuselt väga erinevad. See tuleneb nende asukohast, ajaloolisest taustast, milline on olnud regionaalne ja asustusstruktuuri areng, aga ka majandusstruktuurist, kui laialt või kitsalt on spetsialiseerunud, ja poliitilistest valikutest. Seetõttu pole ESPON seadnud eesmärgiks edukamaid linnu klassifitseerimisega välja selgitada ja edetabelis reastada, vaid on analüüsinud üldistavalt, aga tuginevalt konkreetsetele näidetele, mis on edu aluseks. Üldjuhul on selleks selgelt määratletud kohapõhine regionaal- ja linnapoliitika, selle järjekindel elluviimine, aga ka kohanduv strateegiline planeerimine.

Suurlinnadega võrreldes mõjutab väikelinnasid makro-, globaalne ja riiklik tasand, laiemad suundumused. Kuigi väikelinnade tunnused ja erisused asustusstruktuuris, seda ruumiliselt kui ka hierarhiliselt, pole märkimisväärsed, on võimekamad pigem suurlinnade lähedal paiknevad satelliitlinnad. Eestis on sellised Tallinna ümbruskonnas Keila, Saku ja Saue. Tartu tagamaal Elva puhul nn suuruse laenamine enam linnaarengu toetuseks ei tööta.

Tugev identiteet kui edutegur. Kohalik identiteet, koostegutsemine ning aktiivne koostöö ja võrgustumine suhetes linn-maa, linn-linn, linn-regioon/riik võimaldab väikelinnadel vältida kokkusulandumist suurlinnaga, et mitte jääda iseloomutuks nn magalaks. Regionaalsel tasandil saavad väikelinnad oma sotsiaal-majanduslikku võimekust tõsta koostöös teiste omavalitsustega tekkiva sünergilise linnavõrgustiku ja mitmetasandilise valitsemise kaudu (maakondlikud ja maakonna-ülesed, voogudel põhinevad võrgustikud ja lepped). Eestis on positiivseid näiteid transpordi-, veemajanduse ja jäätmemajanduse koostööst.

Euroopa strateegiad rõhuvad alt-ülesse lähenemise olulisusele kohalikul tasandil, mis võib aga osutada keeruliseks meetmete rakendamisel Eestis, kuna kodanikuaktiivsus väljendub enamasti kodanikuõiguste väljenduses, harvem otseses tegutsemises ja sekkumises. Järjest tsentraliseeritum riigihaldus ning napi finantsressursi ja otsusemandaadiga maakondlik tasand hoiab tagasi ja pidurdab kinni maakondliku tasandi, alt-üles põhimõttel sündinud algatusi ja protsesse.

Kitsa spetsialiseerumise risk. Struktuurivahendite uuel perioodil antakse regionaalarengus eelistusi nutika spetsialiseerumise valdkondadele. Seejuures tuleb silmas pidada kitsa spetsialiseerumise, ühekahe majandusharu ülevõimendamise riske. Väikelinnade arengu kavandamisel ei tarvitse liigselt loota ja üle hinnata „teadmispõhisust“ ja „loovmajandust“ ega ka „rohemajandust“. Nendele märksõnadele ehitatud strateegiad võivad ebaõnnestuda ülemäärase idealismi ja ebareaalse eesmärgi tõttu. Näiteks loovmajandus on keerukas ja kontekstitundlik, üsna persoonikeskne, rohemajandus jälle eeldab mastaabiefekti või kõrgtehnoloogilist võimekust. Loovmajanduse eelduseks oleva sotsiaal-ruumilise muutuse tekitamine võrreldes suurlinnadega on märksa keerulisem, rohemajandus võib takerduda turumahu, kulutõhususe, ostujõu või teadlikkuse taha.

Kokkuvõtteks. Väikelinnade arengu kriitilised edutegurid on järgmised:

- 1) tugeva identiteedi ja kohatunnetuse loomine ja võimendamine (PR);
- 2) ühise ja sidusa piirkondliku arengustrateegia rakendamine ja sisustamine – koostamisest ei piisa;
- 3) kasvava sotsiaalse kapitali ja laiade teadmistega ja kogemusega tegus-aktiivne juhtkond;
- 4) majanduse mitmekesistamine ja tasakaalustatud tööhõive nutikas spetsialiseerimises;
- 5) KOV-ülese valitsemisvormi rakendamine avalike teenuste pakkumiseks, erateenuste toetamiseks ning teisteks regionaalarengut toetavateks tegevusteks.